

INTRODUCCIÓ

En els últims anys, hem vist com les reformes universitàries s'han convertit en una obsessió dels governs europeus. Els i les ministres d'educació anuncien profundes reformes universitàries com a condició per convertir Europa en un actor competitiu en la “societat del coneixement”. Aquesta nova societat sembla prometre'ns un futur en el qual la ciència serà el motor del progrés, el creixement serà il·limitat i les condicions laborals seran cada vegada més favorables al treballador. Davant la crisi financera, les autoritats diuen que cal aprofitar per avançar cap a la “societat del coneixement” com a única manera de relançar el creixement.

DE LA UNIVERSITAT DE MASSES A LA UNIVERSITAT EMPRESA

L'oportunitat sembla ser d'or per a la Universitat: cridada a estar al cor de la futura societat, tots els esforços es dirigeixen a remodelar-la, modernitzar-la i millorar-la. Els qui no veuen els enormes avantatges d'aquest canvi són, o bé professors funcionaris massa agafats als seus privilegis, o bé estudiants manipulats per grups antisistema infiltrats.

Ara bé, si deixem de costat els discursos liberals utòpics dels que manen, com pot explicar-se aquest sobtat interès per reformar la Universitat? I quins efectes pot tenir tot això sobre el seu funcionament, la seva composició, les seves funcions? L'única manera d'entendre-ho és

entendre les noves funcions que la universitat comença a assumir en el capitalisme del segle XXI.

De fet, no és la primera vegada que la reforma de la Universitat està a l'ordre del dia. Ja a finals dels anys 60, la Universitat va ser sotmesa a un seriós procés de remodelació. En aquella època, un augment del nivell de vida de la població havia permès un accés massiu de la joventut a la Universitat. Aquesta institució, fins aleshores reservada a unes elits socials bastant restringides, va començar a veure's obligada a acollir al seu si joves de classe mitja i fills de treballadors, que no provenien de les elits ni estaven destinats a pertànyer a elles. Aquesta massificació de l'alumnat contrastava amb l'estructura vertical, antidemocràtica i estamental de les universitats, que va ser sotmesa a una severa crítica en els moviments estudiantils dels anys 60 i 70.

D'altra banda, l'organització i la forma del sistema productiu també s'estava transformant. Els anys 60 van ser anys de revolució tecnològica, de l'aparició de la computació, de l'energia nuclear, de la tecnologia espacial, etc. Tots aquests fenòmens incorporaven en l'esfera de la producció processos per als quals s'exigia una mà d'obra mínimament qualificada. Però no només en l'esfera de la producció: l'època del neocapitalisme es caracteritzava també per una organització tecnocràtica de tots els aspectes de la societat, que requeria per a això a milions de tècnics, gerents, especialistes i altres assalariats a qui s'exigia qualificació universitària.

Tot això requeria un procés mundial de reformes de la Universitat, que propiciaria el pas de l'antiga "Universitat d'elits" a la moderna "Universitat de masses", que no es limita a formar futurs membres de la classe dominant, sinó també a un nou i emergent proletariat intel·lectual. La universitat de masses és una peça integrant del sistema públic i de "l'Estat del benestar" que, poc després, començaria a desmuntar-se. Com veurem, és típic que les reformes de la Universitat arribin sempre amb retard als

AQUEST SISTEMA ES CARACTERITZA, ENTRE ALTRES COSES, PER BUSCAR L'AUGMENT DE LA TAXA DE BENEFICI MITJANÇANT LA PRIVATITZACIÓ DE LES EMPRESES PÚBLIQUES PROVINENTS DE L'ESTAT DEL BENESTAR

canvis exigits pel sistema econòmic, tret que no fa més que confirmar-se en el moment actual.

Però, si la Universitat sorgida en els anys 60-70 estava ja modelada per les exigències del sistema productiu, ¿per què avui en dia les autoritats reclamen de nou una adaptació de les universitats a les demandes de la societat o, com diem els estudiants, a les exigències del mercat? La resposta es troba en els nous canvis que s'han produït en el sistema econòmic. Al mateix temps que es donaven els últims retocs a la universitat adaptada al capitalisme de la postguerra, es produïa la crisi del 73, que començaria un procés d'adaptació del capitalisme a un nou tipus d'organització: el neoliberalisme. Aquest sistema es caracteritza, entre altres coses, per buscar l'augment de la taxa de benefici mitjançant la privatització de les empreses públiques provinents de l'Estat del benestar, començant per les grans empreses nacionalitzades en la postguerra. Com veurem en el cas de la Universitat, aquestes empreses privatitzades eren reorganitzades amb criteris de màxima rendibilitat i no de servei social, obrint així un sucós camp d'inversió per als capitals. El neoliberalisme serà a més el període de la globalització on desapareixen les restriccions al moviment de capitals, lliures d'invertir en el país que els ofereixi la major rendibilitat a curt termini.

I la implantació del neoliberalisme també comporta un atac frontal als drets col·lectius de les classes subalternes i, més concretament, als drets laborals. Tots hem vist com des dels anys 70 les condicions i les garanties laborals s'han anat erosionant, com en nom de la "flexibilitat" del mercat laboral s'ha implantat una tremenda precarietat de l'ocupació, amb conseqüències devastadores sobre la subjectivitat dels treballadors. Entre els afectats també està, sens dubte, aquest "proletariat intel·lectual" del qual parlàvem abans, que té cada vegada menys control sobre el seu procés de treball.

Com veurem, el model de la "universitat-empresa", en procés d'aplicació, dona resposta a tots aquests canvis. Gestió privatitzada, obertura a la inversió privada, reorganització tecnocràtica i, sobretot, formació d'una força de treball cada vegada més proletaritzada són alguns dels trets d'aquesta nova universitat.

DELS CONTINGUTS A LES HABILITATS I DESTRESES

La reforma de les titulacions europees és venuda com una necessària adaptació a les exigències d'una societat en constant canvi, i en la qual el coneixement ha de jugar un paper primordial com a motor del creixement econòmic. Es busca formar titulats dinàmics, flexibles i amb capacitat d'iniciativa, adaptats als permanents canvis de la societat. Per aquesta raó es remodela l'estructura de les carreres universitàries, proposant un model comú a tot Europa. Això ha de permetre a més la mobilitat de l'estudiantat, que en teoria podra començar els seus estudis en un país i acabar-los en un altre, i obtenir una convalidació europea del seu títol. Vegem què hi ha de cert en tot això.

NOVA ESTRUCTURACIÓ DE LES CARRERES: GRAU/ POSTGRAU

La nova estructuració dels títols, que a l'Estat espanyol substitueix les antigues llicenciatures de cinc anys, és el model Grau/Postgrau, on el primer dura tres anys i el segon dos, o quatre i un segons el país. Tots els països europeus tenen de termini fins el 2010 per adaptar les seves titulacions a aquest nou model.

El Grau ha de proporcionar una formació bàsica, generalista, que garanteixi l'accés al mercat laboral. El seu contingut és clarament menor que el de les antigues llicenciatures, ja que dura almenys un any menys que aquestes. A més, en el grau es privilegien els continguts generalistes i multidisciplinaris: així, al nostre país, el primer any serà comú a totes les carreres d'una mateixa branca, de manera que l'estudi de la

branca elegida no començarà pròpiament fins el segon any. Però el principal tret distintiu dels graus és que han d'estar dissenyats per garantir "l'empleabilitat" del titulat. D'aquesta manera, els programes del grau que presenten les universitats han de justificar la "demanda social" de la titulació, i comprometre's a un determinat percentatge de graduats ràpidament emprats. D'aquesta forma, i per primera vegada en la història, es fa dependre directament l'estructura de les carreres de les fluctuacions del mercat laboral.

La generalització del grau com a diploma bàsic del sistema universitari reflecteix la supeditació de la Universitat a un mercat que no és capaç d'absorbir totes les persones titulades que aquesta produeix. Malgrat la presumpta arribada de la "societat del coneixement", el cert és que en els últims anys s'ha produït una explosió de la demanda de força de treball amb un baix nivell de qualificació. Es tracta de treballadors que, si bé realitzen tasques de tipus "intel·lectual" (no manual), requereixen per a les seves tasques d'un nivell de formació molt bàsic. Les empreses exigeixen a més que siguin persones treballadores "flexibles", és a dir, que puguin passar ràpidament d'una branca a l'altra, sent contractades i acomiadades sense oposar massa resistència. Per a això són necessaris diplomes curts, que no permetin al titulat exigir una ocupació digna i estable.

En la mesura, a més, que els graus estan exclusivament dissenyats per proporcionar titulats adaptats al mercat laboral, es generalitza la realització de pràctiques en empreses durant el període d'estudis, generalment no remunerades. D'aquesta forma, i per absurd que sembli, els

L'ADAPTACIÓ DE LA UNIVERSITAT A AQUEST TIPUS DE DEMANDES PASSA PER LA SEVA DESTRUCCIÓ COM A INSTITUCIÓ AUTÒNOMA PRODUCTORA DE CONEIXEMENTS

nous graduats sortiran de la Universitat tenint ja experiència laboral, tan valorada pels departaments de Recursos Humans.

L'adaptació de la Universitat a aquest tipus de demandes passa per la seva destrucció com a institució autònoma productora de coneixements. I ja estem veient les conseqüències immediates d'això: una precarització cada vegada major del personal docent, que redueix la seva autonomia intel·lectual en ser obligat a produir continguts directament rendibles, i permet a més reestructuracions de personal a les facultats poc "útils" des del punt de vista del mercat laboral.

El postgrau és una adaptació a l'educació superior pública d'un model sorgit en l'àmbit privat: es tracta de diplomes curts, que especialitzen l'estudiant i que li prometen un accés privilegiat al mercat laboral. Tal accés no pot, sens dubte, ser accessible a la totalitat dels estudiants, sinó només a una petita minoria destinada a situar-se a les capes superiors de la classe treballadora. Les pròpies autoritats han admès que s'espera que la major part dels estudiants universitaris realitzin només estudis de grau (admetent així que un dels efectes de l'aplicació de Bolonya ha de ser un descens en el nivell de formació per a la majoria de l'estudiantat). És per això que, tant a les universitats privades com a les públiques, els postgraus tendeixen a tenir un preu molt elevat, que garanteix la selecció dels seus estudiants. I, a més, es permet a les universitats establir els seus propis mecanismes de selecció: exàmens d'accés, entrevistes personals, etc., coses totes elles que no es permetien en els antigues llicenciatures.

Així es garanteix la persistència de la funció clàssica de la universitat: la transmissió d'hegemonia i la reproducció de les capes dominants. Els postgraus no solament ofereixen un nivell de formació que ha de permetre accedir a llocs privilegiats dins del sistema salarial, sinó que també permeten als seus estudiants aconseguir un "capital social": permet establir contactes i relacions entre els futurs "managers" i quadres superiors.

ELS ECTS, LES NOVES PEDAGOGIES, I EL DISCURS DE LA MOBILITAT

En la propaganda oficial, la reforma de Bolonya ha estat venuda sobretot com una profunda modernització en els mètodes d'ensenyament de la Universitat, que ajudaria a passar pàgina sobre els mètodes antiquats de docència, i converteix l'estudiant en protagonista. Amb una certa demagògia, es ven una futura Universitat adaptada a l'estudiant, sense classes magistrals ni "apunts grocs", i on les noves tecnologies són la panacea que resol tots els problemes.

Aquest discurs, que envaeix totes les comunicacions sobre Bolonya, pot ser interpretat, en primer lloc, com una cortina de fum, una verborrea pedagògica que permet ocultar els veritables motors de la reforma: la privatització i la mercantilització de la Universitat com a oportunitat de rendibilitat econòmica. Aquest discurs serveix a més per integrar en els projectes modernitzadors una important capa d'experts en pedagogia (descendents llunyans dels antics moviments de renovació pedagògica), que permeten donar-li un to progressista als canvis. La prova que aquesta suposada renovació pedagògica no és el veritable cor de la reforma la tenim en que rares vegades es destinen pressuposats específics per emprendre els canvis estructurals que requeriria: multiplicació dels efectius docents, reforma dels edificis, adquisició de noves tecnologies...

Una cosa semblant passa amb el discurs de la mobilitat: s'assegura que el principal efecte de la implantació de Bolonya serà el permetre a l'estudiantat desplaçar-se durant i després dels seus estudis, obtenint equivalències automàtiques de les seves titulacions. D'aquesta manera, s'espera guanyar el suport de l'estudiantat a la reforma. Però, en aquest cas, el caràcter de cortina de fum, d'entabanador, d'aquest aspecte de la reforma és evident. En primer lloc, perquè per aconseguir equivalències

NOMÉS PODEN MOURE'S PER EUROPA, MITJANÇANT BEQUES ERASMUS, ELS QUI COMPTEN AMB EL SUPORT ECONÒMIC DELS SEUS PARES, JA QUE LES BEQUES NO ARRIBEN NI PER SOBREVUIRE

entre els diferents diplomes, no hagués estat necessari realitzar les profundes transformacions en el funcionament, l'estructuració i el finançament de les universitats que s'està operant. En segon lloc, perquè aquestes equivalències no s'estan aconseguint amb Bolonya, i cap autoritat sembla preocupar-se: els graus tenen diferent durada segons els països, i en no haver establert un patró únic de programes europeus, les carreres són diferents d'una universitat a l'altra, dificultant així obtenir convalidacions parcials. Però és que, en tercer lloc, res no s'ha fet respecte al principal obstacle a la mobilitat, reconegut per tothom: les desigualtats socioeconòmiques de l'estudiantat. De fet, només poden moure's per Europa, per exemple mitjançant beques Erasmus, els qui compten amb el suport econòmic dels seus pares, ja que les beques Erasmus no arriben ni de lluny per sobreviure. I, tanmateix, amb prou feines s'ha augmentat la quantia d'aquestes beques.

Però no podem passar per alt que l'enaltiment de la pedagogia i els nous mètodes d'ensenyament, visions utòpiques i demagògiques a part, reflecteix una profunda transformació de la institució universitària, fruit de la seva adaptació a les necessitats del capitalisme contemporani.

En primer lloc, s'ha establert un sistema únic de crèdits europeu, l'ECTS (European Credit Transfer System), que capgira per complet el sistema de quantificació de l'estudi. Les unitats de crèdit vigents fins ara quantificaven el nombre d'hores lectives a què l'estudiant assistia. Així, un crèdit equivalia a 10 hores de docència. Amb el nou sistema, el que mesura ara és el treball de l'alumne: un crèdit equival a 30 hores del treball de l'alumne, incloent totes les facetes de la seva activitat: temps d'estudi, de recerca bibliogràfica, d'elaboració de treballs, etc. En primer lloc, és vistós que, d'aquesta manera, el pagament de les taxes, que són sempre proporcionals al nombre de crèdits matriculats, no correspon ja a un servei a rebre sinó a un treball a fer. L'estudiant paga per fer el seu propi temps d'estudi. El nombre d'hores que es calculen per curs universitari ens dona una mica més de 40 hores de treball per setmana. Això

suposa una clara amenaça per a l'estudiantat obligat a compatibilitzar estudis i feina, és a dir, els i les estudiants més desafavorits socialment.

Però la introducció dels ECTS ens revela a més una altra tendència pròpia de la construcció de l'EEES (Espai Europeu d'Educació Superior): l'intent d'establir un control ferri sobre el temps de l'estudiant, de disciplinar-lo a la manera taylorista. Amb les noves reformes, i sota la bandera del protagonisme, l'autonomia i la llibertat de l'estudiant, s'aconsegueix precisament el contrari. L'estudiantat té cada vegada menys autonomia per decidir sobre l'organització del seu temps d'estudi: la tendència és a limitar el temps d'estada a la universitat, obligar a aprovar curs per curs, imposar assistència obligatòria i exigir el compliment d'una sèrie d'hores al dia. D'aquesta manera, s'enquadra des del principi l'estudiant en la disciplina pròpia del món del treball, i se li expropia d'un temps que podria dedicar a l'autoformació, a l'autoorganització universitària, o a la vida associativa i política.

Però la introducció de les noves pedagogies també té un sentit molt inquietant. És sabut que les noves titulacions han d'estar pensades per dotar l'estudiantat d'un seguit d'habilitats i destreses, i no per fer-los adquirir coneixements. En principi pot semblar que es tracta d'una mera diferència de forma: al cap i a la fi i, des de sempre, a la universitat fem

TAN ABSURD PER ALS TREBALLADORS EN FORMACIÓ COM ADEQUAT PER ALS INTERESSOS DE LA PATRONAL

les dues coses alhora, s'adquireixen coneixements i, fent-ho, desenvolupem habilitats i competències. Però que, a partir d'ara, les carreres hagin d'organitzar-se des del punt de vista de les habilitats i destreses no és en absolut anodí, ni mancat d'interès des del punt de vista empresarial.

De fet, la terminologia de les habilitats i destreses va sorgir per primera vegada a començament dels anys 80 en els instituts de Recursos Humans, que busquen noves tècniques de reorganitzar el treball per maximitzar els guanys. La descripció tant de les tasques com dels treballadors en termes de capacitats i destreses ajuda les persones empleadores a reorganitzar el treball i avaluar els i les seves empleades. El problema? És una terminologia absurda des del punt de vista del treballador, que es veu així desposseït del control sobre el seu procés de treball. Exactament el mateix passa amb l'aplicació d'aquest sistema a la Universitat: les carreres universitàries, enteses només des del punt de vista de les habilitats i destreses que transmeten, són incomprensibles per al professorat i l'alumnat. Ho demostra l'absurd de la fórmula buida "aprendre a aprendre" (en comptes d'aprendre Història, Dret, Informàtica...) que descriu la presumpta activitat de l'estudiant a la universitat del futur. Però tan absurd per als treballadors en formació com adequat per als interessos de la patronal, a la qual a més es concedeix el privilegi de decidir quines habilitats i destreses ha de transmetre prioritàriament la universitat.

GESTIÓ I FINANÇAMENT DE L'UNIVERSITAT- EMPRESA (L'ESTRATÈGIA 2015)

Una de les claus del procés de Bolonya és el finançament competitiu. D'una banda, es desregula l'oferta educativa: cada universitat dissenya els seus plans d'estudis; per un altre, són les agències de control extern les que decideixen què és la qualitat, i ho fan en funció dels interessos de la patronal. Al final resulta que la universitat-empresa haurà de dissenyar els seus títols de manera que l'ANECA els doni el vist-i-plau, perquè només si obtenen el "segell de qualitat" obtindran el finançament privat que, al costat del públic, assegurarà la seva supervivència. El problema, clar, és qui defineix la qualitat i sota quins criteris (es parla de les competències i destreses requerides per al presumpte futur lloc de treball, de llaços amb el món "professional", i de pràctiques "externes" la remuneració de les quals no es recull com a un dret en el recent estatut de l'estudiant).

FINANÇAMENT COMPETITIU I BEQUES-PRÉSTEC

El model que es proposa és mixt, "públic-privat". Aquest és un model de privatització que ja ha donat resultats en altres sectors i que consisteix en la gestió pública dels elements deficitaris i la gestió privada dels rendibles. El finançament haurà de garantir "les noves missions de la Universitat", que responen a la demanda empresarial i poden ser resumides en dos: formació de mà d'obra barata i flexible i innovació al servei del sistema productiu. Podem parlar, per tant, d'ús privat dels diners públics,

ELS DINERS ES DESTINEN A LA CREACIÓ DE GRANS CONGLOMERATS ON HI CONVISQUIN UNIVERSITAT I EMPRESA I LA POTENCIACIÓ DE LA INNOVACIÓ AL SERVEI DEL SISTEMA PRODUCTIU

ja que correrà a càrrec de les arques de l'estat un model d'Universitat dissenyat per respondre a les demandes empresarials.

El Govern ja va anunciar que llançaria una campanya propagandística per contrarestar el discurs "anti-Bolonya". En aquesta línia, va anunciar l'augment de la inversió en educació (encara inferior a la mitja de l'UE). Aquest petit augment respon a la centralitat atorgada a la reconversió de les universitats, cridades a la *"implicació en el procés de transformació econòmica del país"*. L'anomenat "Pla d'Acció 2009" del Govern espanyol suposa una inversió de 127 milions d'euros per implantar l'EEES, dels quals 85 es destinaran a infraestructures, 37 a "beques" (una part d'aquest pressupost serà per a les beques-préstec) i 5 a la "projecció internacional" de les investigacions d'Humanitats i Ciències Socials. El pressupost destinat a beques passarà de l'1,7% al 5,4%, mantenint-se per sota de la inflació. Es destinaran 150 milions d'euros als "préstecs-renda" per a estudis de Màster, en tant que el pressupost per a les beques Erasmus i Sèneca, les beques que possibilitarien la mobilitat, serà de 66 i 10 milions respectivament. Aquestes dades demostren que els presumptes punts claus de l'EEES, mobilitat i qualitat, no són els que realment han impulsat aquesta reforma. Els diners es destinen principalment a la creació de grans conglomerats on hi convisquin Universitat i empresa (parcs tecnològics) i la potenciació de la innovació al servei del sistema productiu.

Un element clau és l'aparició de les **"beques-préstec"** que l'estudiant haurà de tornar una vegada conclusos els seus estudis. S'obren així les portes a una nova possibilitat de negoci: el dels crèdits per a l'estudi, que posa en perill la pervivència de les tradicionals beques a fons perdut. Els crèdits per a estudis eren fins a 2008 de dos tipus: els destinats a estudiants de grau i els "préstecs-renda", destinats als estudis de Màster.

Per al curs 2008-2009 no es va publicar convocatòria de beques per a estudis de primer i segon cicle, préstecs en els quals els interessos es fixen en funció de l'Euribor (mercat interbancari europeu).

Pel que fa als "préstecs-renda", consisteixen en un pagament inicial de fins a 6.000 euros, amb la possibilitat de sol·licitar a més una quantitat mensual de fins a 800 euros fins un màxim de 21 mesos. La durada

del préstec és de 20 anys, termini que començarà a comptar-se quan la renda de l'alumne arribi als 22.000 euros anuals. A partir de llavors haurà de començar a tornar-lo amb interessos. Podrà condonar-se en circumstàncies extraordinàries però no per motius de renda.

En haver de fer-se càrrec l'estudiant de la futura devolució del crèdit que se li concedeix es garanteix que les titulacions que "donen feina" siguin les de major demanda. Ara bé, els perfils laborals demandats per la patronal respondran a l'esquema de l'especialització flexible (tècnics hiperespecialitzats i reciclables): treball precari fragmentari, temporal i desqualificat.

Pel que fa a les fonts privades de finançament, poden resumir-se en dos: les empreses i l'estudiantat. La rendibilització d'allò invertit en educació és irrealitzable sense una selecció més severa, una "racionalització" de l'expansió universitària, a través de la disminució del nombre de joves que accedeixen a la Universitat mitjançant diverses barreres, entre elles la **pujada de taxes**. La més forta de les taxes s'ha donat en el Màster, duplicant i fins i tot triplicant els preus respecte els estudis equivalents en l'anterior sistema (el cinquè any de llicenciatura). La formació més especialitzada es reserva a un percentatge menor d'estudiants, capaços d'afrontar el cost d'aquests estudis amb els seus propis mitjants o mitjançant d'un préstec bancari.

El **mecenatge empresarial** és obertament recomanat als documents oficials i serà un distintiu de qualitat. Ja hi ha en l'Estat espanyol diversos exemples de càtedres d'investigació amb finançament i control privat (Càtedra Repsol, Càtedra Endesa, Càtedra Eulen). El paper del sector privat serà especialment rellevant en el camp de la innovació, amb l'exemple paradigmàtic dels ja esmentats parcs tecnològics, generadors de patents que explotaran grans empreses.

LA FALSA AUTONOMIA: EL DISCURS DE LA QUALITAT I EL CONTROL EXTERN

Un dels eixos centrals del discurs “pro Bolonya” és la presumpta autonomia que guanyen les universitats amb la reforma. El que el discurs oficial anomena “autonomia” no és res més que desregulació de les titulacions, de manera que cada centre dissenya els seus plans d'estudis i, fins i tot, estableix barems diferents per a l'accés a algunes carreres (tal com estipulava la recent reforma de la selectivitat). En la mateixa línia desreguladora, la individualització curricular de l'alumnat impossibilita la capacitat de negociació col·lectiva de les futures persones treballadores.

La “qualitat” és una altra de les grans coartades. En la declaració de Bolonya s'insta a promoure la cooperació europea en matèria de control de la qualitat, a través de la xarxa europea d'acreditació de la qualitat (ENQA). L'informe de l'ENQA sobre criteris i directrius per a la garantia de la qualitat en l'EEES va ser presentat en la cimera de ministres d'educació superior de Bergen el maig de 2005 (ENQA, 2005). Aquest informe destacava la necessitat d'auditories externes, per a la qual cosa constitueix el Fòrum Consultiu Europeu per a la garantia de la qualitat, integrat per institucions d'educació superior, l'ESIB i la patronal europea (UNICE).

La Universitat es desregula i se sotmet a l'estricta vigilància del mercat a través de les institucions “guardianes de la qualitat”. Seran els criteris de “qualitat” de les agències externes els que determinin quin és el producte més competitiu. En el cas de l'Estat espanyol, aquest paper el farà l'ANECA (Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació) i les seves respectives agències autonòmiques posades en marxa el 2003. Aquestes agències tenen la tasca d'avaluar, certificar i acreditar ensen-

yaments, professorat i institucions. A la pràctica, el paper dels avaluadors de l'ANECA és similar al de les i els responsables de recursos humans d'una empresa. Els criteris que marquen l'excel·lència d'una universitat, no són d'altres que la seva competitivitat al mercat de l'educació, la seva capacitat d'atreure fons privats, i la seva adaptabilitat als nous camps de la formació que exigeix una economia en canvi constant. La qualitat fa referència a la competitivitat de les universitats europees a l'hora d'oferir un servei-mercaderia en un mercat internacional. Les millors universitats captaran més clients: estudiants i empreses, que són, al seu torn, les dues principals fonts de finançament de la Universitat-empresa.

POLÍTIQUES D'INNOVACIÓ: L'ESTRATÈGIA DE LISBOA I L'ESTRATÈGIA 2015

Quan l'any 2000 el Consell Europeu firma l'Estratègia de Lisboa anuncia el seu objectiu principal: convertir Europa en l'economia més "competitiva i dinàmica del món basada en el coneixement". Sota el lema de "la investigació al servei de les altres polítiques" s'aposta per una major inversió en I+D+i (Investigació + Desenvolupament + innovació) per potenciar la investigació aplicada que doni resultats ràpids al sector privat. La innovació es converteix en el centre de totes les polítiques i és la pròpia Comissió Europea la que explica la seva funció: *"La innovació permet a les empreses conquerir nous mercats o fer front a la competència"*. Ja llavors s'assenyalava la importància que l'educació superior tindrà per al compliment d'aquests objectius: *"Els sistemes d'educació i formació haurien de contribuir a la realització de l'objectiu estratègic definit a Lisboa"* (Consell Europeu).

Des que es va firmar la declaració de Bolonya, la construcció de l'EEES s'ha presentat davant de l'opinió pública com una eliminació de "fronteres" entre universitats que permetés desenvolupar la cara més "social" d'Europa, suposadament contraposada al projecte netament capitalista d'altres potències. El cert és que les polítiques comunitàries estan determinades per interessos econòmic-financers de forma cada vegada més evident. El procés d'elaboració i implementació de l'EEES no ha comptat amb la participació efectiva de la "comunitat universitària" ni de la resta de la societat, però sí amb les directrius de l'OMC i les pressions de diferents "lobbies" empresarials. Una vegada més, s'evidencia que el projecte europeu és el projecte del capital, i que és precisament aquest marc, en el qual convergeixen els sistemes europeus d'educació superior, el que està en qüestió.

SÓN LES NECESSITATS EMPRESARIALS LES QUE TRACTEN DE SATISFER-SE MITJANÇANT LA CREACIÓ DEL “MERCAT COMÚ DE LA CIÈNCIA” A NIVELL EUROPEU

L'abril de 2008 el govern Zapatero anunciava la creació del nou **Ministeri de Ciència i Innovació (MCI)**, al qual quedava adscrita la Universitat. Se situava al comandament Cristina Garmendia, empresària i directiva de la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials i de l'Associació Espanyola de Bioempreses. En una nota de premsa de 13 de maig de 2008, Garmendia celebrava que per primera vegada s'unissin “sota un únic ministeri la investigació, el desenvolupament tecnològic i la innovació empresarial”. La Universitat es converteix en una peça clau per a “l'economia del coneixement” i és per això que el govern es proposa impulsar “el seu paper central en l'articulació del sistema nacional d'innovació”.

Amb la denominada *Estratègia Universitat 2015* el MCI pretén culminar l'aplicació del procés de Bolonya, tot donant el cop de gràcia definitiu a la Universitat pública: finançament mixt subordinat als interessos empresarials, antidemocràtiques tècniques empresarials de govern de la Universitat, transferència de la investigació pública a l'empresa privada i internacionalització competitiva. En un context de competència capitalista global, cal redefinir el paper de la Universitat i convertir-la en “*palanca del canvi cultural i econòmic*” marcat a Lisboa.

La **transferència** dels productes de la investigació al sector privat és un dels principals lemes de *l'Estratègia 2015*. Una vegada més, són les necessitats empresarials les que tracten de satisfer-se mitjançant la creació del “mercat comú de la ciència” a nivell europeu. Els mecanismes previstos per assegurar la transferència dels resultats de la investigació a mans privades són diversos. Per facilitar la mobilitat de “recursos humans” de la Universitat a l'empresa i viceversa s'inclouen els “mèrits tecnològics” en el currículum de les i els docents i es concedeixen excedències específiques per a l'explotació empresarial dels resultats obtinguts (els anomenats *spin-off*). Una de les grans apostes és la creació dels anomenats “**Parcs Tecnològics**”, espais on conviuen la investigació pública i el sector empresarial i que vinculen directament el finançament públic a les exigències de “l'entorn productiu”. El govern impulsarà també

ES TRACTA DE PERMETRE QUE EL MERCAT DETERMINI L'ESTRUCTURA INTERNA D'INSTITUCIONS QUE ESCAPEN AIXÍ AL CONTROL DEMOCRÀTIC I ELS SERVEIS DE LES QUALS DEIXEN DE SER CONCEBUTS COM A DRETS

la creació d'Oficines de Gestió de la Propietat Intel·lectual per assegurar l'explotació privada dels resultats de la investigació.

Perquè el negoci sigui rodó falta assegurar que la gestió de les Universitats sigui capaç de respondre amb rapidesa a les demandes del mercat. **El govern de la Universitat**, segons les tècniques pròpies del món empresarial, serà possible gràcies a la incorporació de professionals especialitzats. Utilitzant com a coartada l'excessiva burocratització de la Universitat, s'introdueix aquesta nova figura "tecnòcrata" (falsament adjectivada d'apolítica), concentrant així el poder a poques mans, que governaran la Universitat en nom de l'eficiència i la competitivitat. Es tracta, en definitiva, de permetre que el mercat determini l'estructura interna d'institucions que escapen així al control democràtic i els serveis de les quals deixen de ser concebuts com a drets.

Finalment, les autoritats insisteixen en la importància de convertir el sistema universitari europeu en un **sistema de referència internacional**, capaç de captar estudiants estrangers. El presumpte "model social europeu" ha de competir al mercat mundial de l'educació, avui liderat per EUA.

QUINA UNIVERSITAT PER A QUINA SOCIETAT

El model d'universitat que sorgeix amb la declaració de Bolonya (si no abans) va ser ideat en un moment d'eufòria desbocada del neoliberalisme. Un període d'intens creixement econòmic i de fe infrangible en un tipus de pensament, gairebé màgic, d'idealització del mercat i de la privatització i/o mercantilització de serveis públics. Era una proposta d'universitat que estava estretament relacionada amb la idea de construcció europea que s'estava posant en marxa amb l'Estratègia de Lisboa, basada en la competitivitat i el lliure mercat, i amb la societat del coneixement com a motor del procés. Era (i continua sent, clar) un model d'Universitat pensada per i per a la flexibilitat dels mercats, i per a un entorn de precarització de les condicions laborals. Una universitat que tendeix, com el mercat laboral, a la individualització de les relacions contractuals i a la desqualificació educativa. Una universitat flexible, per tant, per a un entorn de "producció flexible". Aquest panorama està lligat, a la pràctica, a les noves formes de precarietat pròpies dels nostres temps, i que la joventut actual coneix tan bé.

UNIVERSITAT, CRISI I PRECARIETAT LABORAL

Tot això era encara més evident en el cas de l'Estat espanyol, on les taxes de precarietat laboral se situaven al capdavant de l'UE. En aquest context, l'estratègia de mercantilitzar la Universitat encaixava com a anell al dit en les necessitats d'un mercat laboral desregulat i àvid de mà d'obra barata, flexible i adaptable a constants canvis d'ocupació (*empleabilitat*).

Per a això, res millor que convertir els graus en una *fàbrica de precaris* i els postgraus en una escola *d'híper especialització*, via adquisició de competències intercanviables al mercat.

La realitat, a més, ha estat mostrant en els últims anys una sobrequalificació exagerada de l'alumnat universitari en relació amb els llocs de treball (precaris, temporals i desqualificats) que majoritàriament tendeixen a ocupar. Això s'ha donat degut a l'increment exponencial de persones licenciades a les universitats en l'època d'intens creixement econòmic (però nul repartiment de la riquesa). Això ha creat una gran quantitat de persones licenciades que no troba un lloc de treball en concordància amb la seva qualificació, especialment en feines associats a les ciències socials, a la salut i a les humanitats. Es comença a parlar, per tant, del fenomen de la "sobre-qualificació" de l'estudiantat per a les condicions "*del mercat de treball i de l'estructura productiva realment existent*". Aquest fet ha provocat que per a molts i moltes estudiants el seu propi títol s'hagi vist devaluat com a "valor de canvi". Així, més d'un terç dels titulats universitaris de 25 a 64 anys treballa en ocupacions que no precisen una alta qualificació, és a dir, per a les quals no hagués calgut que estudiessin fins on ho van fer. La transformació que ofereix Bolonya, en grau i postgrau, només aconsegueix agreujar aquesta situació. Aquesta reforma, a través dels futurs graus, que inclouran moltes vegades un període de pràctiques (no remunerades) en empreses i -en menor mesura- en administracions

LA PRECARITZACIÓ HA ARRIBAT, DE FORMA OBSCENA MOLTES VEGADES, AL PROFESSORAT I AL PERSONAL INVESTIGADOR DE LES UNIVERSITATS, SOTMESOS A ALTS RITMES DE PRODUCTIVITAT I DE CONTROL LABORAL

públiques, permetrà la creació del nou “professional flexible”, perfectament adaptable a les condicions precàries que el mercat laboral ofereix.

Aquesta precarització i aquestes noves formes de producció i de control del treball han afectat a l'estudiantat en la seva condició posterior de treballadors i treballadores, però també en la seva doble condició d'estudiants-treballadors/es. És més: la precarització ha arribat, de forma obscena moltes vegades, al professorat i al personal investigador de les universitats, sotmesos a alts ritmes de productivitat i de control laboral en un entorn de màxima inestabilitat material.

Tanmateix, la crisi econòmic-financera ha esclatat a la cara dels que fan apologia del neoliberalisme. Amb unes dimensions socials ja incalculables, està suposant el qüestionament de tots els fonaments sobre els quals s'ha basat el discurs del capitalisme de ficció en el qual hem estat vivint i, en concret, del model de desenvolupament de l'Estat espanyol. En aquest sentit, no és estrany que el propi model d'Universitat, que venia a imposar-se en els moments d'eufòria neoliberal, es posi també en entredit. Això és, almenys, el que dicta la lògica. Tanmateix, el capitalisme es caracteritza per la seva irracionalitat i per això, precisament, cap autoritat ni política ni acadèmica no està sent capaç d'assumir que la estratègia de Bolonya i l'EEES és ja un instrument obsolet, pensat per a una altra època i per a un altre context econòmic. Ha estat, de fet, aquest model de desregulació, de flexibilització i de “venda” dels serveis públics un dels motors que han provocat la crisi. I, en aquest procés, la universitat havia estat dissenyada (i, de fet, ha exercit) com una de les puntes de llançament per a l'adequació de la lògica neoliberal a l'esfera educativa i d'aquesta a la productiva.

Ara, de nou, la crisi social també la voldran fer pagar a la Universitat com a servei públic. La Universitat ha estat una de les joguines trencades del desordre neoliberal. Ara no ho pot ser també en les sortides a la crisi que, des dels poders, s'ens ofereix.

HI HA ALTERNATIVES... SI LES CONSTRUÏM

Moltes vegades se sent dir que les protestes i revoltes contra Bolonya i l'EEES no són capaces de proposar alternatives i crítiques fundades. És més, el discurs oficial està vinculant les mobilitzacions amb una presumpta desinformació de l'estudiantat. Res més allunyat de la realitat. Són precisament les Assemblees d'Estudiants les que estan marcant el debat, les que estan sent capaces d'entendre el sentit profund de les transformacions de la Universitat i d'assenyalar els perills reals que planen sobre el sistema públic d'educació superior.

En qualsevol cas, i davant dels qui afirmen que per poder protestar cal tenir alternatives, és necessari indicar que això no és així. Que la legitimitat i la justícia d'una protesta no necessita, inevitablement, tenir alternatives i propostes alternatives. La legitimitat de les protestes estudiantils actuals es basa en el rebuig d'un procés, cada vegada més evident, de mercantilització de l'educació. I això ja és un motiu més que suficient per justificar la necessitat d'organitzar-se i mobilitzar-se.

A més a més, la transitorietat de la condició estudiantil i dels propis moviments estudiantils impedeix, gairebé sempre, que es puguin establir grans propostes alternatives davant les institucions polítiques i "acadèmiques". Tanmateix, això no està impedit que l'actual moviment contra Bolonya i la mercantilització estigui sent capaç de fer propostes serioses i de plantejar algunes batalles en temes concrets. Possiblement no prou, però està clar que el moviment va assolint creixents dosis de maduresa. Així, sempre serà positiu disposar i construir alternatives que vagin més enllà de la crítica, que siguin pedagògiques i que, a més, permetin al moviment no caure en la demagògia i en el discurs simplista.

LA TRANSITORIETAT DE LA CONDICIÓN ESTUDIANTIL IMPEDEIX, GAIREBÉ SEMPRE, QUE ES PUGUIN ESTABLIR GRANS PROPOSTES ALTERNATIVES DAVANT LES INSTITUCIONS POLÍTIQUES I "ACADÈMIQUES"

Entre les propostes/alternatives que el moviment està posant sobre la taula, i que el jovent d'Esquerra Anticapitalista fem nostres, hi hauria (entre d'altres) les següents:

1. Paralització immediata de l'EEES i inici d'un veritable debat obert i democràtic sobre les necessitats de la Universitat, el seu present i el seu futur.
2. Derogació immediata de la Llei Orgànica d'Universitats (LOU), la qual cosa implicaria:
  - a) Recuperar l'estructura anterior de titulacions, repartida en diplomatures, llicenciatures i doctorats. Per a això, caldria derogar també el Reial Decret de 29/10/07 pel qual s'estableix l'ordenació d'ensenyaments universitaris, així com els precedents Reials Decrets de Grau i Postgrau de 2005.
  - b) Amb l'objectiu de mantenir la necessària autonomia universitària: supressió d'organismes d'avaluació i control externs a la Universitat com són el Consell Social i l'ANECA.
  - c) Exigència d'una major participació vinculant i efectiva de l'estudiantat als òrgans de decisió de la Universitat, inclosa l'elecció del Rector.
  - d) Derogació del Reial Decret que estableix l'ECTS, ja que aquest sistema de crèdits imposa la figura de l'estudiant a temps complet, i impossibilita la compatibilitat dels estudis amb un altre tipus d'activitats.
3. Paralització dels màsters professionalitzants, especialment el CAP, pel que suposen d'elitització (augment de les taxes i reducció de les places), i pel seu contingut dirigit a una reforma pedagògica.

ca orientada, exclusivament, al mercat laboral i a l'adquisició de competències professionals.

4. Exigim la remuneració de les pràctiques, així com el reconeixement de la condició de treballadors/es de les persones dedicades a qualsevol tipus de tasca investigadora.
5. Eliminació de les beques-préstec i el necessari augment del pressupost del sistema de beques a fons perdut, amb l'objectiu de poder garantir l'accés de tot ciutadà a l'educació superior. Creiem que cal establir les bases per aconseguir l'establiment d'algun tipus de Renda-salari estudiantil que pugui integrar totes les necessitats materials dels i les estudiants (taxes, transport, habitatge, menjadors, etc.) que pugui compensar econòmicament el retard en la incorporació a qualsevol tipus de relació laboral.
6. Exigim l'increment de la despesa pública en educació. A més, aquest finançament públic no pot estar subordinat al finançament privat complementari. Per això, ens neguem que el nou model de finançament mixt atorgui poder de decisió a agents externs.
7. Exigim l'eliminació i el tancament de les sancions i expedients als companys de l'Universitat Autònoma de Barcelona. En general, exigim que es deixi de criminalitzar i reprimir els moviments estudiantils i els seus activistes. De la mateixa manera, demanem l'absolució i llibertat per als detinguts durant les manifestacions contra la LOU de 2001.